

УДК 373.3.016:811.161.2]:373.3/.5.014.3(477)НУШ

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.3.7>

Оксана ДАНИЛЮК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025
ORCID: 0000-0002-8765-8475

Бібліографічний опис статті: Данилюк, О. (2025). Формування мотивації до вивчення української у здобувачів початкової освіти Нової української школи. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 48–52, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.3.7>

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються важливі проблеми формування мотивації до вивчення української мови у здобувачів початкової освіти нової української школи у процесі реалізації мовно-літературної освітньої галузі, розкрито психолого-педагогічні передумови мотивації до вивчення української мови у здобувачів початкової освіти нової української школи.

Актуальність обраної теми обумовлені змінами, що відбуваються у процесі становлення нової української школи. Вивчення рідної мови учнями початкової школи є важливим етапом формування мовленнєвих навичок та національної ідентичності учнів. Саме в цей період діти активно засвоюють основи граматики, розширюють свій словниковий запас та навчаються правильно виражати свої думки. Проте, сучасні освітні тенденції свідчать про зниження рівня мотивації до вивчення рідної мови серед здобувачів початкової освіти. Цей процес часто супроводжується появою труднощів у навчанні, які можуть впливати на подальший розвиток особистості та формування світогляду учнів.

Перед учителем стоїть завдання сформувати в учнів мотивацію до навчання, уміння, навички отримувати задоволення від успіхів у навчанні, організовувати навчальну діяльність, що давало б змогу проявити винахідливість, кмітливість, швидкість реагування. Для підвищення зацікавленості школярів XXI століття важливим є використання у своїй педагогічній діяльності сучасних інтерактивних, інноваційних засобів, ІКТ.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури, практичного досвіду висвітлено показники сформованості мотивації до вивчення української мови у здобувачів початкової освіти нової української школи

У результаті проведеного дослідження підтверджено необхідність пошуку нових шляхів для мотивації до вивчення української мови у здобувачів початкової освіти нової української школи та доцільність впровадження системи вправ і завдань мотивації до вивчення української мови у здобувачів учнів початкової школи у процесі реалізації мовно-літературної освітньої галузі Нової української школи.

Ключові слова: мотивація, розвиток мовлення, українська мова, мовлення, комплекс вправ і завдань із розвитку мотивації до вивчення української мови

Oksana DANYLIUK

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-8765-8475

To cite this article: Danyliuk, O. (2025). Formuvannia motyvatsii do vyvchennia ukrainskoi u zdobuvachiv pochatkovoї osvity novoi ukrainskoi shkoly [Formation of motivation to study Ukrainian among primary school students of the new Ukrainian school]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 48–52, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.3.7>

FORMATION OF MOTIVATION TO LEARN THE UKRAINIAN LANGUAGE AMONG STUDENTS OF PRIMARY EDUCATION OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article considers important problems of forming motivation to study the Ukrainian language among primary school students of the new Ukrainian school in the process of implementing the language and literature educational branch, reveals the psychological and pedagogical prerequisites of motivation to study the Ukrainian language among primary school students of the new Ukrainian school.

The relevance of the chosen topic is due to the changes taking place in the process of forming the new Ukrainian school. Studying the native language by primary school students is an important stage in the formation of speech skills and national identity of students. It is during this period that children actively master the basics of grammar, expand their vocabulary and learn to express their thoughts correctly. However, current educational trends indicate a decrease in the level of motivation to learn their native language among primary school students. This process is often accompanied by the appearance of learning difficulties, which can affect the further development of the personality and the formation of the students' worldview.

The teacher has the task of forming in students the motivation for learning, skills, abilities to receive satisfaction from academic success, to organize educational activities that would allow them to show resourcefulness, ingenuity, and speed of reaction. To increase the interest of schoolchildren of the 21st century, it is important to use modern interactive, innovative resources, ICT in their pedagogical activities.

Based on a theoretical analysis of psychological and pedagogical literature and practical experience, indicators of the formation of motivation for studying the Ukrainian language among primary school students of the new Ukrainian school were highlighted.

The study confirmed the need to find new ways to motivate primary school students of the new Ukrainian school to study the Ukrainian language and the feasibility of implementing a system of exercises and tasks for motivating primary school students to study the Ukrainian language in the process of implementing the language and literature educational branch of the New Ukrainian school.

Key words: motivation, speech development, Ukrainian language, speech, a set of exercises and tasks for developing motivation for studying the Ukrainian language.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення рідної мови учнями початкової школи є важливим етапом формування мовленнєвих навичок та національної ідентичності учнів. Саме в цей період діти активно засвоюють основи граматики, розширюють свій словниковий запас та навчаються правильно виражати свої думки. Проте, сучасні освітні тенденції свідчать про зниження рівня мотивації до вивчення рідної мови серед здобувачів початкової освіти. Цей процес часто супроводжується появою труднощів у навчанні, які можуть впливати на подальший розвиток особистості та формування світогляду учнів.

У пораднику для вчителя «Нова українська школа» вказується, що «найціннішим результатом початкової освіти в особистісному вимірі є здорова дитина, умотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які, розвиваючись, вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України». (Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia)

Мета статті. Висвітлити основні підходи підвищення мотивації до вивчення української мови у здобувачів початкової освіти нової української школи у процесі реалізації мовно-літературної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування мотивації до вивчення рідної мови у початковій школі є складним і багатограним

процесом. Це завдання вимагає від учителя постійного аналізу та адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб і можливостей учнів, використання творчих і інтерактивних методів навчання, а також створення сприятливого емоційного середовища.

Виокремлюють такі основні підходи до посилення мотивації вивчення української мови:

Компетентнісний підхід

Однією з ключових задач реформування освіти є формування в учнів мовної компетентності. Компетентнісний підхід дозволяє учням не лише отримувати знання про мову, але й вчитися застосовувати їх у різних комунікативних ситуаціях. Такий підхід акцентує увагу на розвиток мовної практики, що включає говоріння, письмо, читання та слухання.

Особистісно-орієнтований підхід

Особистісно-орієнтований підхід до навчання української мови набуває все більшої актуальності в сучасній педагогіці. Цей підхід передбачає, що в центрі навчального процесу стоїть учень з його індивідуальними особливостями, потребами та інтересами. Мета такого підходу – створити умови для всебічного розвитку особистості, формування в учнів позитивного ставлення до української мови та мотивації до її вивчення.

Особистісно-орієнтований підхід базується на таких теоретичних положеннях:

– Кожен учень – індивідуальність: Учні відрізняються темпераментом, здібностями, мотивацією, тому навчальний процес має бути індивідуалізованим.

– Активна роль учня: Учень не пасивний об'єкт навчання, а активний суб'єкт, який сам будує свої знання.

– Співпраця вчитель-учень: Вчитель є партнером учня в навчальному процесі, який допомагає йому досягати успіху.

– Створення комфортного психологічного клімату: Для ефективного навчання необхідно створити атмосферу довіри, взаєморозуміння та підтримки.

Принципи особистісно-орієнтованого підходу:

– Принцип індивідуалізації: Навчання має бути адаптованим до індивідуальних особливостей кожного учня.

– Принцип гуманізації: В центрі уваги – людина з її почуттями, емоціями, потребами.

– Принцип співробітництва: Вчитель і учень спільно будують навчальний процес.

– Принцип розвитку творчих здібностей: Створення умов для самореалізації кожного учня.

Методи і прийоми реалізації особистісно-орієнтованого підходу:

– Проектна діяльність: Залучення учнів до створення власних проектів, які дозволяють їм проявити творчість та індивідуальність.

– Рольові ігри: Моделювання реальних ситуацій спілкування, що сприяє розвитку комунікативних навичок.

– Групові роботи: Спільне вирішення завдань, що сприяє розвитку вміння працювати в команді.

– Індивідуальні завдання: Завдання, які враховують інтереси та рівень підготовки кожного учня.

– Рефлексія: Аналіз власної діяльності, що допомагає учням усвідомити свої досягнення і труднощі.

Переваги особистісно-орієнтованого підходу:

– Збільшення мотивації до навчання.

– Розвиток творчих здібностей.

– Формування вміння самостійно здобувати знання.

– Підвищення рівня комунікативної компетентності.

– Створення позитивного емоційного клімату в класі.

Таким чином, особистісно-орієнтований підхід є одним з найефективніших способів підвищення якості навчання української мови. Він дозволяє створити умови для всебічного роз-

витку особистості кожного учня, формування в нього позитивного ставлення до мови та культури українського народу. Реалізація цього підходу вимагає від учителя постійного самовдосконалення, творчого підходу до роботи та глибокого розуміння психологічних особливостей учнів.

Інтегрований підхід

Вивчення української мови у початкових класах має вирішальне значення для формування мовленнєвих навичок, розвитку мислення та національної свідомості учнів. Інтегрований підхід до навчання передбачає поєднання кількох навчальних предметів або аспектів, що дає можливість створити цілісний освітній процес. У рамках інтеграції відбувається збагачення навчальної діяльності за рахунок зв'язку між різними галузями знань, що сприяє підвищенню мотивації та ефективності вивчення української мови.

Інтегрований підхід заснований на кількох принципах:

1. Міжпредметність. Інтеграція знань із різних галузей (література, історія, мистецтво, природничі науки) для поліпшення розуміння мови і розширення кругозору учнів. Вивчення української мови у контексті інших предметів дозволяє дітям легше засвоювати нові поняття та розвивати критичне мислення.

2. Цілісність навчання. Навчання не обмежується мовними знаннями, а включає уявлення про культуру, традиції, історію українського народу. Це допомагає учням краще усвідомлювати значення рідної мови як носія національної ідентичності.

3. Активне навчання. Важливо стимулювати інтерес до предмета за допомогою творчих завдань, проектної діяльності та використання ігрових методів, що робить навчання цікавим і доступним для дітей молодшого шкільного віку.

4. Розвиток ключових компетентностей. Інтегрований підхід сприяє розвитку не тільки мовної компетентності, а й соціальних, громадянських, культурних та інформаційно-комунікаційних навичок, що є важливими для учнів початкової школи. (Vashulenko, M. S., 2019)

Діяльнісний підхід

Сучасна початкова освіта спрямована на розвиток активного та цілеспрямованого учня, здатного до самостійної пізнавальної діяльності. (Vorontsova, T. V., 2019).

В умовах реформи «Нова українська школа» (НУШ) значна увага приділяється діяльнісному підходу, який передбачає активну участь учня у навчальному процесі, що забезпечує глибше розуміння та засвоєння знань, зокрема української мови. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток пізнавальної активності, творчого мислення та формування умінь застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

Діяльнісний підхід передбачає, що навчання не обмежується тільки передачею знань. Учні стають активними учасниками навчального процесу, виконують завдання, що моделюють реальні життєві ситуації, розвиваючи комунікативні навички та практичне застосування мови.

Основними компонентами діяльнісного підходу є:

1. Змістовно-орієнтовані завдання, які дають можливість учням вирішувати реальні проблеми, працювати над проектами та застосовувати знання на практиці.

2. Активні методи навчання: інтерактивні вправи, ігрові методи, дискусії, робота в парах та групах.

3. Зворотній зв'язок: учитель постійно надає підтримку та корекцію, що допомагає учням глибше зрозуміти матеріал і покращити свої навички.

Основні методи діяльнісного підходу у навчанні української мови:

1. Проектна діяльність. Учні початкових класів часто зацікавлені у створенні власних проєктів, що включають різні види роботи з мовою. Наприклад, створення тематичних презентацій чи газет на українську тематику. Це можуть бути проєкти, що пов'язані з українською культурою, звичаями чи літературою.

Приклад завдання: Проєкт «Моя рідна мова». Учні працюють у групах над створенням презентації про цікаві особливості української мови, розповідають про свої улюблені слова або прислів'я. Така діяльність стимулює учнів глибше досліджувати матеріал і розвиває їхню любов до рідної мови.

2. Ігрові методи. Ігри відіграють важливу роль у розвитку пізнавального інтересу у дітей молодшого віку. Вони допомагають учням засвоювати матеріал у невимушеній формі. Граючи, учні непомітно для себе запам'ятовують нові слова, правила правопису або покращують свої комунікативні навички.

Приклад завдання: Гра «Мовний детектив». Учні пропонуються знайти помилки у тексті та виправити їх, або ж скласти власні речення за підказками, тренуючи свої навички у використанні мови.

3. Рольові ігри та драматизація. Цей метод дозволяє учням уявити себе у різних мовних ситуаціях. Розігруючи сценарії, вони вчаться використовувати мову в реальних життєвих обставинах. Наприклад, інсценування діалогу в магазині або на пошті дає можливість учням застосовувати здобуті знання у мовленні.

Приклад завдання: Учні пропонуються розіграти сценку «У книгарні», де вони мають запитувати та відповідати українською мовою на питання про книги, обирати їх і пояснювати свій вибір.

4. Інтерактивні завдання. Використання інтерактивних технологій, таких як мультимедійні презентації, онлайн-тести чи вправи, мотивує учнів і забезпечує різноманітність у навчальному процесі. Інтерактивні вправи сприяють розвитку аналітичного мислення, адже учні мають розв'язувати конкретні завдання, використовуючи знання мови.

Приклад завдання: Використання інтерактивної дошки, де учні можуть виконувати вправи на словотворення, створювати схеми речень, виправляти граматичні помилки в тексті.

Роль учителя у діяльнісному підході

Учитель виступає не лише носієм знань, а й координатором, який створює умови для активної діяльності учнів. Він стимулює творчу активність, дає можливість самостійно досліджувати матеріал та підтримує учнів на всіх етапах виконання завдань. Важливо, щоб вчитель не просто пояснював матеріал, а й залучав учнів до самостійної пошукової діяльності, задавав питання, спрямовував їх до роздумів.

Вплив діяльнісного підходу на мотивацію учнів

Застосування діяльнісного підходу сприяє підвищенню мотивації до навчання, оскільки учні бачать практичну користь від знань, які вони здобувають. Вони стають не просто споживачами інформації, а активними учасниками процесу навчання. Завдяки різноманітності завдань та форм роботи кожен учень може знайти для себе цікаве заняття, що підсилює його бажання вивчати українську мову.

Отже, діяльнісний підхід у навчанні української мови у початкових класах є ефективним

засобом підвищення мотивації та пізнавальної активності учнів. Він сприяє глибшому розумінню мови, розвиває навички критичного мислення та комунікації. Учні, які беруть активну участь у різноманітних мовних завданнях, краще засвоюють матеріал і відчують інтерес до навчання.

Ці підходи не є взаємовиключними, а навпаки, доповнюють один одного. Наприклад, компетентнісний підхід передбачає використання інтегрованих завдань і орієнтацію на особистісні досягнення учнів. Особистісно-орієнтований підхід може бути реалізований через діяльнісні методи.

Отож, ефективне вивчення української мови можливе лише за умови комплексного застосування різних підходів. Вибір конкретних методів і прийомів залежить від мети навчання, вікових особливостей учнів, рівня їхньої підготовки та інших факторів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мотивація є ключовим поняттям у психології та педагогіці, яке пояснює, чому люди діють певним чином. Вона є рушійною силою, що спонукає учнів до навчальної діяльності. Мотивація може бути як зовнішньою, так і внутрішньою. І для того, щоб сформувати у дітей стійку позитивну мотивацію до навчання, вчителю необхідно розуміти, що спонукає кожного учня до навчання. Важливо з дитинства закласти фундамент для подальшого саморозвитку, розвиваючи в учнів інтерес до знань та бажання вчитися.

Нми було представлено основні підходи підвищення мотивації до вивчення української мови у здобувачів початкової освіти. Отож, ефективне вивчення української мови можливе лише за умови комплексного застосування різних підходів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вашуленко, М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Освіта, 2019. 192 с.
2. Воронцова, Т. В. Діяльнісний підхід у початковій школі: методичні рекомендації. Харків : Видавництво «Ранок», 2019.
3. Нова українська школа : poradnyk dlia vchytelia / pid zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : TOV Vydavnychiy dim «Pleady», 2017. 206 s.

REFERENCES:

1. Vashulenko, M. S. (2019) Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Ukrainska mova» u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu: navch.-metod. posib. Kyiv : Osvita, 192 s.
2. Vorontsova, T. V. (2019) Diialnisnyi pidkhid u pochatkovii shkoli: metodychni rekomendatsii. Kharkiv : Vydavnytstvo «Ranok».
3. Bibik N. M. (ed.) (2017) Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia. Kyiv : TOV Vydavnychiy dim «Pleiady». 206 s.